

Міністерство
цифрової трансформації
України

Антикорупційний та соціальний вплив відкритих даних у сфері лісового господарства

Аналітичний звіт

Серпень 2021

Звіт підготовлений агенцією «Info Sapiens» у межах USAID/UK aid проекту «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах/TAPAS», що реалізується Фондом Євразія, та за сприяння Міністерства цифрової трансформації України.

Зміст цієї публікації є винятковою відповідальністю агенції «Info Sapiens» і не обов'язково відображає погляди Агентства USAID, Уряду США, Уряду Великої Британії або Фонду Євразія. Інформація та погляди, наведені у цьому звіті, належать авторам та не мають сприйматися як офіційна позиція Міністерства цифрової трансформації України. Міністерство не гарантує точності даних, наведених у публікації. Ні Міністерство, ні будь-хто, хто діє від імені Міністерства, не може нести відповідальності за використання інформації, що міститься у цій публікації.

Автор дослідження:

- Анастасія Герасименко

Рецензенти:

- Катерина Оніліюгву
- Оксана Яремчук
- Дмитро Буханевич
- Ірина Близнюк

представники USAID/UK aid проекту «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах/TAPAS» Фонду Євразія.

Виконання цього звіту стало можливим завдяки фінансовій підтримці Уряду США через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) та Уряду Великої Британії через UK aid у межах проекту «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах/TAPAS».

Поширення звіту з некомерційною метою заохочується.

ЗМІСТ

2

1	Список скорочень	3
2	Вступ	4
3	Методологія	5
4	Відповідальні органи та їхні повноваження	7
5	Стан доступу до даних Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України	9
6	Стан доступу до даних Державного агентства лісових ресурсів України	12
7	Сценарії використання відкритих даних	16
7.1	Виявлення та припинення незаконних вирубувань лісів	16
7.2	Підвищення прозорості ринку деревини	29
8	Рекомендації	35
	Додаток 1. Перелік проведених інтерв'ю	38

1 Список скорочень

ГО

Громадська організація

Держлісагентство

Державне агентство лісових ресурсів України

Держгеокадастр

Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру

Держекоінспекція

Державна екологічна інспекція України

ДКАУ

Державне космічне агентство України

ДП

Державне підприємство

ЕОД

Електронний облік деревини

КМУ

Кабінет Міністрів України

ЛІАЦ

Державне підприємство «Лісогосподарський інноваційно-аналітичний центр»

Міндовкілля

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України

НАНУ

Національна академія наук України

ОВД

Оцінка впливу на довкілля

ОУЛМГ

обласне управління лісового та мисливського господарства

ПЗФ

Природно-заповідний фонд

Відкриті дані згідно з визначенням українського законодавства – це «публічна інформація у форматі, що дозволяє її автоматизоване оброблення електронними засобами, вільний та безоплатний доступ до неї, а також її подальше використання»¹. Відкриті дані допомагають контролювати роботу державних органів, покращувати державні сервіси та створювати нові послуги та інструменти. На основі відкритих даних створено десятки продуктів: онлайн-сервісів та аналітичних модулів, застосунків і чат-ботів, якими користуються мільйони людей щомісяця².

Вимірювання впливу відкритих даних є вкрай важливим, оскільки воно оцінює діяльність органів влади та забезпечує механізм для відстеження прогресу в часі. В Україні за сприяння Міністерства цифрової трансформації вперше проводять серію тематичних досліджень про застосування відкритих даних для вирішення суспільних проблем, зокрема для боротьби з корупцією.

Цей звіт присвячено темі відкритих даних та їхньому потенціалу у сфері лісового господарства, зокрема, який антикорупційний та соціальний ефект можуть мати відкриті дані та продукти на їх основі у цій сфері.

У цьому дослідженні автори розглядають такі приклади щодо цінності відкритих даних у лісовій сфері:

- Відкритість інформації допомагає протидіяти нелегальним вирубуванням лісів. Дані використовують небайдужі громадяни та екоактивісти, щоб виявляти та перевіряти підозрілі вирубування. Серед користувачів: ГО «Українська природоохоронна група», «Екологія.Право.Людина», Всесвітній фонд дикої природи (WWF), ГО «Екосфера» та інші. Також на основі відкритих даних створюють інструменти аналізу вирубувань, які вже відбулися. Такі інструменти розробили організація «Deer Green Ukraine», «Агенція журналістики даних» Texty.org.ua та інші. Держава також створила низку інструментів для більш зручної роботи з даними, а саме – аналітичний портал та інтерактивну карту лісів на інтернет-ресурсах ДП «Лісогосподарський інноваційно-аналітичний центр».
- Зріс рівень прозорості ринку необробленої деревини завдяки переходу на систему відкритих електронних торгів «Прозорро.Продажі» і через оприлюднення даних щодо обсягів деревини, яку реалізують, цін, кількості гравців ринку тощо.

Наприкінці звіту наведено рекомендації авторів і респондентів, що допоможуть повніше розкрити потенціал відкритих даних, які оприлюднюють державні органи у сфері лісового господарства в Україні.

У дослідженні згадуються не всі сервіси, що використовують відкриті дані у сфері лісового господарства, зокрема, у звіті не врахований геопортал «Ліси України»³.

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (ст. 10)

² [https://cdn.regulation.gov.ua/f6/aa/ac/e6/regulation.gov.ua_GB%20Open%20data%20UA%20upd%20\(2\).pdf](https://cdn.regulation.gov.ua/f6/aa/ac/e6/regulation.gov.ua_GB%20Open%20data%20UA%20upd%20(2).pdf) (с. 21)

³ <https://forestry.org.ua/>

Існує низка ініціатив щодо оцінки готовності, впровадження та впливу відкритих даних, які використовують різні методи, зокрема опитування експертів, збір та детальне оцінювання даних.

Наразі є два основних методи дослідження відкритих даних: кількісні та якісні⁴.

Кількісні підходи (індекси, рейтинги тощо) слугують для вимірювання прогресу політики відкритих даних і порівняння результатів з іншими країнами або встановленими показниками. Це дає змогу об'єктивно оцінювати діяльність держав у сфері відкритих даних. Зазвичай такі дослідження проводять глобально, і Україна у них також розглядається⁵.

Якісні підходи базуються на аналізі інформації, інтерв'ю та фокусуються на дослідженні способів використання даних та впливу політики відкритих даних. Такі дослідження аналізують досягнуті ефекти, типології ефектів і фактори, які сприяють успіху проєктів у сфері відкритих даних. Обмеженням цих підходів є складність продемонструвати динаміку розвитку в часі.

За сприяння Міністерства цифрової трансформації України та за підтримки USAID/UK aid проєкту «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах/TAPAS» в Україні вперше проводять серію тематичних досліджень, що базується на міжнародному досвіді – методології проєкту «Open Data Impact»⁶. Вона містить вивчення окремих кейсів застосування відкритих даних через пряме спілкування з учасниками процесів, а також через урядові документи та інформацію у ЗМІ. Першоджерелом цього дослідження стало безпосереднє спілкування з людьми, що працюють з відкритими даними у сфері лісового господарства, – керівниками сервісів, створених на основі відкритих даних, посадовими особами, а також представниками громадськості.

---

⁴ <https://www.stateofopendata.od4d.net/chapters/issues/measurement.html> ,
https://data.europa.eu/sites/default/files/country-factsheet_ukraine_2020.pdf

⁵ https://opendatabarometer.org/4thedition/detail-country/?_year=2016&indicator=ODB&detail=UKR

⁶ <http://odimpact.org/>

Це дослідження сфокусоване на вивченні практик використання відкритих даних у сфері лісового господарства та виявленні впливу, який вони справляють на життя громадян, суспільство та діяльність органів влади. Протягом лютого-березня 2021 року автори дослідження провели дев'ять глибинних дистанційних онлайн-інтерв'ю з ключовими респондентами на цю тематику.

Респонденти розповідали про свою діяльність, досвід роботи з даними у сфері лісового господарства, про розроблені продукти, а також надавали рекомендації щодо покращення екосистеми відкритих даних у цій сфері.

Оброблену інформацію згрупували за типами проблем, що актуальні для сфери лісового господарства в Україні та які можна повністю або частково вирішити за допомогою відкритих даних. Кожен розділ містить приклади використання відкритих державних даних і супровідну інформацію: опис застосування даних та ефекти, яких вдалося досягнути.

4 Відповідальні органи та їхні повноваження

7

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України (Міндовкілля) є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, екологічної, біологічної та генетичної безпеки; а також рибного, лісового та мисливського господарства⁷.

Міністерство існує від 1991 року, і за свою історію кілька разів змінювало назву. У 2019 році його об'єднали з Міністерством енергетики та вугільної промисловості⁸, після чого – 27 травня 2020 року – його знову відокремили та надали нинішню назву⁹.

Одним із органів, підпорядкованих Міндовкіллю, є **Державне агентство лісових ресурсів України (Держлісагентство)** – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра захисту довкілля та природних ресурсів. Агентство створене у 2011 році.

Основними завданнями Держлісагентства є:

- реалізація державної політики у сфері лісового та мисливського господарства;
- внесення на розгляд Міністра захисту довкілля та природних ресурсів пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері лісового та мисливського господарства¹⁰.

Роль Держлісагентства у сфері лісового господарства є визначальною. Площа земель лісового фонду України становить близько 10 мільйонів гектарів. 73% з-поміж них перебуває у користуванні лісгосподарських підприємств Держлісагентства. Держлісагентство координує 397 лісгосподарських підприємств, установ та організацій: науково-дослідні та проектно-вишукувальні інститути, лісозахисні підприємства, лісгоспи¹¹.

---

⁷ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2020-%D0%BF#n13>

⁸ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/847-2019-%D0%BF#Text>

⁹ <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-optimizaciyi-sistemi-centralnih-organiv-vikonavchoyi-t270520>

¹⁰ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/521-2014-%D0%BF#Text>

¹¹ Публічний звіт державного агентства лісових ресурсів України за 2019 рік (с. 40)

Серед них – Державне підприємство «Лісогосподарський інноваційно-аналітичний центр» (ЛІАЦ), створене у 1998 році (до 2015 року мало назву ДП «Укрлісконсалтинг»). Підприємство є власником та адміністратором галузевої інформаційно-телекомунікаційної системи «Електронний облік деревини Winforstpro-Україна»¹², створеної з метою зменшення тіньового обігу деревини. Підприємство координує та контролює роботи, пов'язані зі створенням, веденням і забезпеченням функціонування системи ЕОД (електронного обігу деревини); визначає організаційні та методичні засади її функціонування та розробляє за узгодженням із Держлісагентством правила користування системою, а також забезпечує накопичення, оброблення, форматування та систематизацію інформаційних потоків¹³.

Станом на лютий 2021 року до системи електронного обліку деревини підключили 553 постійних лісокористувача. Історично склалося, що в Україні для провадження лісового господарства державні ліси надають у постійне користування підприємствам, установам і організаціям кількох десятків міністерств і відомств¹⁴.

Також ДП «Лісогосподарський інноваційно-аналітичний центр» виконує програму діджиталізації галузі «Ліс у смартфоні», у межах якої розміщує на своїх ресурсах онлайн-сервіси для перевірки законності походження деревини¹⁵. Крім того, на платформі підприємства проводять аукціонні торги¹⁶ згідно з регламентом¹⁷ із використанням програмного продукту, розробленого ЛІАЦ.

---

¹² https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2016/zvit_22-1_2016/Zvit_22-1.pdf (с. 25)

¹³ https://dasu.gov.ua/attachments/audit-reports/2016/e122487d-51b5-4fa5-b6d8-2f1615aa0951_document.pdf (с. 6-7)

¹⁴ https://drive.google.com/file/d/1gnksEnP3cbw5_G-vPkIXzUV0lxG_EQoL/view (с. 6 та с. 17)

¹⁵ <https://open.ukrforest.com/>

¹⁶ <https://auc.ukrforest.com/>

¹⁷ http://test.ukrforest.com/files/auction/reg_auc_2021-02-24_fanera.pdf

5 Стан доступу до даних Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України

Згідно з Постановою КМУ №835¹⁸, оприлюдненню підлягають 36 наборів даних Міндовкілля, чотири із них – стосуються лісового господарства. Всі ці набори є на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних, а саме:

- Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля (як набір даних опубліковано посилання на окремий портал)¹⁹.
- Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду²⁰.
- Розрахункові лісосіки²¹.
- Ліміти на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення²².

Додатково Міндовкілля публікує на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних такі три набори, що стосуються лісового господарства:

1. Інформація про сертифіковані ліси підприємств, які належать до сфери управління Держлісагентства²³.
2. Інформація про лісові пожежі²⁴.
3. Дані моніторингу лісів²⁵.

---

¹⁸ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF/find?text=%EB%B3%F1#Text>

¹⁹ <https://data.gov.ua/dataset/f95ce5b7-2736-42b2-a867-1e301e45644b>

²⁰ https://data.gov.ua/dataset/mepr_05

²¹ <https://data.gov.ua/dataset/d5c7a705-ea50-4682-acb7-5571bf5cce9c>

²² https://data.gov.ua/dataset/mepr_24

²³ https://data.gov.ua/dataset/mepr_36

²⁴ https://data.gov.ua/dataset/mepr_37

²⁵ https://data.gov.ua/dataset/mepr_38

Усі дані доступні у форматі *XLSX, окрім набору «Ліміти на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення» – його заархівовані дані є у форматі *PDF.

Структуровані дані мають такі недоліки:

- Наявні об'єднані комірки.
- Інформація подається з пропусками, є порожні комірки.
- Назви атрибутів не записані латиницею.
- У межах одного атрибута вжито більш ніж один тип даних.

Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля

Особливої уваги вартий Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля. Його дані є важливими для моніторингу проходження суб'єктами господарювання процедури оцінювання впливу на довкілля (ОВД), виявлення потенційних ризиків їхньої діяльності на екологію, а також для забезпечення прозорості процесу ухвалення рішень у висновках ОВД відповідальними центральними або територіальними органами.

Згідно з Законом України «Про оцінку впливу на довкілля», що набув чинності у 2017 році, усі суцільні та поступові вирубування головного користування та суцільні санітарні вирубування на площі понад 1 га, а також усі суцільні санітарні вирубування на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду мають підлягати процедурі оцінювання впливу на довкілля²⁶.

Згідно з Постановою №835, Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля має бути публічним та оприлюдненим у форматі відкритих даних. Він доступний користувачам на окремому державному порталі²⁷, має зручний інтерфейс, можливість пошуку за різними параметрами та завантаження сканованих копій документів щодо оцінки впливу на довкілля певним підприємством (у форматі *PDF), проте відсутня змога завантажити весь реєстр у машиночитаному форматі.

---

²⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>

²⁷ <http://eia.menr.gov.ua/>

На Єдиному державному вебпорталі відкритих даних доступна лише часткова інформація. Дані публікують:

11

- Управління екології та природних ресурсів виконавчого органу Київської міської ради (дані²⁸ у форматі *XLS, загалом мають 120 переглядів станом на липень 2021 року. Останній файл датований 29 травня 2020 року, хоча дані повинні оновлювати щоквартально. Дані завантажували сім разів).
- Управління екології та природних ресурсів виконавчого органу Івано-Франківської обласної державної адміністрації (дані²⁹ у форматах *CSV та *JSON, їх оновлюють регулярно; мають 159 переглядів станом на липень 2021 року).
- Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України (станом на липень 2021 року, набір даних містить документ із посиланням на відповідний портал, але не самі дані³⁰).

Таким чином, усі передбачені постановою дані Міндовкілля наявні у відкритому доступі, проте є зауваження щодо їх якості, а Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля не можна завантажити у форматі відкритих даних.

---

²⁸ <https://data.gov.ua/dataset/2bf1ca45-ddf3-4e32-a5dc-a74ee8aadaec>

²⁹ <https://data.gov.ua/dataset/298d0e5c-cefc-442e-8ee4-fbe31e3b0c54>

³⁰ <https://data.gov.ua/dataset/f95ce5b7-2736-42b2-a867-1e301e45644b>

6 Стан доступу до даних Державного агентства лісових ресурсів України

Згідно з Постановою КМУ №835³¹, Держлісагентство повинно публікувати 16 наборів відкритих даних. З-поміж них на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних оприлюднено чотири:

1. Реєстр лісорубних квитків³². Набори оновлюються регулярно – щомісяця – та містять такі дані: назви лісокористувача та лісництва, номер та термін дії лісорубного квитка, вид та площу вирубування та інше.
2. Відомості Державного лісового кадастру³³. Наявні дані Державного лісового кадастру станом на 1 січня 2011 року (останній державний облік лісів в Україні відбувся до 2011 року, і відтоді його не проводять³⁴). Містить інформацію про площі лісових ділянок різного призначення, об'єми запасів деревостанів, процент лісистості та інше у розрізі областей України.
3. Електронний перелік виданих сертифікатів про походження лісоматеріалів і виготовлених із них пиломатеріалів³⁵. Містить файли за 2019, 2020 та 2021 роки. Фактично являє собою перелік виданих сертифікатів із зазначенням статусу («Виданий», «Анульований») та даних лісокористувача.
4. База даних «Мисливець»³⁶. Містить інформацію про користувачів мисливських угідь, їхню площу, види тварин, на яких проводять полювання.

Розміщення наборів відповідає вимогам публікації відкритих даних: їхні назви відповідають постанові; зазначені відповідальні особи, період оновлення, підстави збору даних; є ключові слова для пошуку. Дані наявні у машиночитаному форматі *XLS, однак їхня структура має низку проблем:

- Наявні об'єднані комірки.
- Інформацію подають з пропусками, є порожні комірки.
- Назви атрибутів не записані латиницею.

---

³¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF/ed20210524#Text>

³² <https://data.gov.ua/dataset/cf1da2b5-c056-40ac-bad4-26979bbeae92>

³³ <https://data.gov.ua/dataset/341e5bd6-3855-4507-9a53-f95a9a1e3035>

³⁴ <https://rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=798>

³⁵ <https://data.gov.ua/dataset/e0d04ade-8003-41ff-9b95-a1ff26221ee4>

³⁶ <https://data.gov.ua/dataset/28cd7e42-6c8e-4819-b685-c2a016c453fe>

Ще один набір, передбачений постановою, можна знайти на офіційному вебсайті Держлісагентства у розділі «Відкриті дані»³⁷. Це – Реєстр договорів довгострокового тимчасового користування лісами³⁸. Його публікують у форматі *XLS, проте він має ті ж недоліки, що й вищезазначені набори, а головне – що ці дані за 2006–2018 роки і вже застарілі.

Також цей розділ вебсайту Держлісагентства містить посилання на ресурси ДП «Лісогосподарський інноваційно-аналітичний центр», сайт ВО «Укрдержліспроєкт»³⁹ та іншу додаткову інформацію, наприклад, фінансову звітність⁴⁰ (публікують не у форматі відкритих даних, а як *PDF).

На сайті ДП «ЛІАЦ», що підпорядковується Держлісагентству, теж оприлюднюють реєстр лісорубних квитків⁴¹. Витяг із реєстру лісорубних квитків у форматі *PDF доступний для завантаження, проте найсвіжіші наявні дані датуються серединою 2020 року⁴².

На сайті ДП «ЛІАЦ» також є такі інструменти: аналітичний портал⁴³, на якому містяться посилання на зведені дані щодо виданих лісорубних квитків у вигляді дашбордів⁴⁴, сертифікати походження лісоматеріалів⁴⁵, а також сервіс миттєвої перевірки походження деревини⁴⁶ за номером бирки, товарно-транспортної накладної чи номером автомобіля, який її транспортує. Ці онлайн-інструменти – не у форматі відкритих даних, зокрема, дані неможливо завантажити у машиночитаному форматі.

---

³⁷ <https://forest.gov.ua/agentstvo/vidkriti-dani>

³⁸ <https://forest.gov.ua/agentstvo/vidkriti-dani/reyestr-dogovoriv-dovgostrokovogo-timchasovogo-koristuvannya-lisovimi-dilyankami>

³⁹ <https://www.lisproekt.gov.ua/plani-lisonasadzhen>

⁴⁰ <https://forest.gov.ua/agentstvo/vidkriti-dani/finansovi-zviti>

⁴¹ <https://lk.ukrforest.com/>

⁴² <https://lk.ukrforest.com/registry>

⁴³ <https://stat.ukrforest.com/>

⁴⁴ <https://stat.ukrforest.com/pages/forest-ticket>

⁴⁵ <https://crt.ukrforest.com/>

⁴⁶ <https://open.ukrforest.com/>

Реєстр лісорубних квитків

Реєстр опублікувало Держлісагентство у 2019 році, він містить інформацію про дозвільні документи, які надають право здійснювати господарську діяльність, пов'язану із заготівлею деревини на всій території України. Це ключове джерело відкритих даних у лісовому господарстві сьогодні, і саме цим реєстром користуються журналісти, громадські організації, активісти та розробники продуктів на основі відкритих даних у сфері лісового господарства для виявлення незаконних вирубувань.

Плани лісонасаджень

Плани лісонасаджень – це карти, які готуються лісокористувачами під час проходження процедури лісовпорядкування та інвентаризації лісових ділянок та їх характеристик. Ці дані не є обов'язковими для оприлюднення у форматі відкритих даних згідно з Постановою КМУ №835.

На сайті Українського державного проєктного лісовпорядного виробничого об'єднання «Укрдержліспроєкт», яке здійснює лісовпорядкування та інвентаризацію лісів⁴⁷, опубліковані плани лісонасаджень⁴⁸ щодо окремих лісгоспів у форматі *JPEG. Ці зображення регулярно використовують екоактивісти (а також науковці та туристи) у поєднанні з геоінформаційними системами (ГІС-програмами), адже вони допомагають виявляти підозрілі вирубування, а також містять інформацію про характеристики лісової ділянки: вік, породний склад, площу, запас деревини тощо.

Якість цих даних критикують користувачі через те, що вони не мають географічної прив'язки, плани не уніфіковані, часто є неточними або застарілими, а для багатьох лісгоспів – узагалі відсутні⁴⁹.

Плани лісонасаджень для установ природно-заповідних фондів у підпорядкуванні Міндовкілля (національних природних парків, заповідників) оприлюднюються на сайтах цих установ, а для отримання даних комунальних лісгосподарських підприємств необхідно надсилати відповідний запит.

---

⁴⁷ <https://www.lisproekt.gov.ua/golovna>

⁴⁸ <https://www.lisproekt.gov.ua/plani-lisonasadzhen>

⁴⁹ <http://epl.org.ua/human-posts/9539/>, а також за результатами інтерв'ю.

Згідно з Постановою КМУ №1178⁵⁰, від 1 лютого 2020 року впроваджено експериментальний проєкт проведення електронних аукціонів із продажу окремих партій необробленої деревини. Частина деревини (не менше ніж 25% щомісячних запланованих обсягів заготівлі необробленої деревини лотами, сформованими із деревини одного асортименту, обсягом не менше ніж 150 куб. метрів або за стартовою ціною лота не менше ніж 200 тисяч гривень) має виставлятися на майданчику електронної торгової системи «Прозорро.Продажі»⁵¹.

Зведена інтерактивна аналітика щодо аукціонів деревини доступна на сторінці «Прозорро.Продажі Деревина»⁵² і дає змогу аналізувати динаміку успішності торгів, розглядати динаміку за різними KPI: доходом, кількістю аукціонів (зокрема, завершеними), вартістю кубічного метра; за регіоном організатора, сортом деревини, за роками/місяцями тощо. Дані доступні у машиночитаному форматі через прикладний програмний інтерфейс (API) електронної торгової системи «Прозорро.Продажі»⁵³.

Решту деревини лісокористувачі можуть виставляти на будь-яких інших електронних аукціонах, наприклад, на майданчиках ДП «ЛІАЦ». Інформація про актуальні аукціони⁵⁴ та редукації⁵⁵, які відбуваються на платформах держпідприємства, доступна для завантаження у вигляді відкритих даних (експорт у форматі *XLS). Також на аналітичному порталі ДП «ЛІАЦ» є розділи для аналізу аукціонних та фактичних цін⁵⁶.

За словами експертів, лісова галузь протягом останніх кількох років зробила великий крок вперед у частині публічності, відкритості та доступу до інформації. Відкритий реєстр лісорубних квитків став основою для виявлення незаконних вирубувань та обґрунтуванням для звернень до контрольних органів. Утім, Державне агентство лісових ресурсів публікує лише чотири набори даних із 16, яких вимагає Постанова КМУ №835. До вже опублікованих даних експерти мають чимало зауважень та рекомендацій щодо їх покращення.

---

⁵⁰ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2019-%D0%BF#Text>

⁵¹ <https://prozorro.sale/>

⁵² <https://timber.prozorro.sale/#/>

⁵³ <https://procedure-staging.prozorro.sale/api/doc>

⁵⁴ <https://auc.ukrforest.com/supplier/>

⁵⁵ <https://trade.ukrforest.com/supplier/>

⁵⁶ <https://stat.ukrforest.com/>

7 Сценарії використання відкритих даних

7.1 Виявлення та припинення незаконних вирубувань лісів

⚠ Проблема

Незаконну заготівлю деревини можна поділити на:

- «чорну» – це самовільні рубання, які проводять без спеціального дозволу – лісорубного квитка
- «сіру» – вирубаня, що виконують за наявності дозволу, але із порушеннями законодавства (наприклад, у межах природно-заповідного фонду, в місцях зростання червонокнижних видів), невідповідним маркуванням (здорові дерева маркують як дрова), заниженням обсягу заготівлі чи санітарне вирубування здорових дерев тощо.

Розслідування 2018 року виявило, що від 67% до 78% вирубувань у чотирьох областях України, які є найбільшими постачальниками лісу, є безпідставними, а тому – незаконними⁵⁷.

За офіційними даними Держлісагентства, у 2020 році загальний обсяг незаконних вирубувань становив 54,3 тис. куб. м на суму заподіяної шкоди понад 444,1 млн гривень⁵⁸. Найчастіше це – рубання за відсутності лісорубного квитка, пошкодження дерев при розробленні лісосік, відсутність оцінки впливу на довкілля під час санітарних вирубувань⁵⁹.

Окрім прямих економічних збитків, продажі незаконної деревини за кордон призводять до міжнародних скандалів та псування іміджу українських виробників⁶⁰, а масштабне вирубування частково призводить до природних лих: повеней, зневоднення ґрунтів, збільшення викидів вуглекислого газу в повітря.

---

⁵⁷ <https://www.earthsight.org.uk/media/download/782> (с. 5)

⁵⁸ https://drive.google.com/file/d/1gnksEnP3cbw5_G-vPkIXzUV0IxG_EQoL/view (с. 9)

⁵⁹ <https://www.dei.gov.ua/posts/1269>

⁶⁰ <https://www.bbc.com/ukrainian/features-53162688>

Додатково у контексті Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом передбачено дотримання директив у галузі довкілля та збереженні біорізноманіття⁶¹. Станом на 1 січня 2020 року частка площі ПЗФ («показник заповідності») становила 6,77%, що втричі менше, ніж аналогічні показники в країнах Європейського Союзу⁶². Тож здійснення необґрунтованих санітарних вирубувань на територіях природно-заповідних фондів має безпосередній негативний вплив на євроінтеграційний процес.

На кого впливає

Громадяни України, зокрема, мешканці лісистих областей: Закарпатської, Івано-Франківської, Волинської, Рівненської, Житомирської, а також областей із найбільшим обсягом незаконних вирубувань – Харківської та Херсонської.

Як відкриті дані допомагають вирішити проблему

На основі відкритих даних, зокрема, про лісорубні квитки⁶³ та сертифікати походження деревини⁶⁴, громадяни мають змогу перевірити законність вирубування. За наявності спеціальних знань про лісозаготівлю активісти можуть виявляти зловживання та невідповідність вирубування документам, наприклад, занижений клас сортності. Та використовувати цю інформацію для притягнення до відповідальності правопорушників.

---

⁶¹ <https://mepr.gov.ua/files/docs/92%2043%20%D0%84%D0%95%D0%A1.pdf> (с. 2)

⁶² <https://mepr.gov.ua/news/35100.html>

⁶³ <https://data.gov.ua/dataset/cf1da2b5-c056-40ac-bad4-26979bbeae92>

⁶⁴ <https://data.gov.ua/dataset/e0d04ade-8003-41ff-9b95-a1ff26221ee4>

Приклади використання відкритих даних

Система супутникового моніторингу Deep Green Ukraine

Проект Deep Green Ukraine⁶⁵ спрямований на збільшення прозорості лісокористування, збереження та відновлення лісового фонду України за допомогою супутникового моніторингу. Ідея полягає у впровадженні ефективного державного дистанційного моніторингу законності зникнення лісового покриву на основі алгоритмів класифікації космічних знімків. Проект впроваджується спільними зусиллями Інституту космічних досліджень Національної академії наук України та Державного космічного агентства України⁶⁶, ГО «Центр моніторингу влади»⁶⁷ та ГО «Лісові ініціативи і суспільство»⁶⁸ на базі чинного ресурсу DeepForest⁶⁹. Проект працює у тестовому режимі, його результати вже використовують у протидії незаконним вирубуванням.

Будь-яка реформа, чи то в лісовій галузі, чи в іншій, не може ефективно відбуватись, якщо не буде механізму контролю і механізму моніторингу за її виконанням. Саме це і є ідеєю Deep Green Ukraine. Це система, яка дає актуальний моніторинг лісового господарства на всій території України.

Леонід Шуміло,
молодший науковий співробітник Інституту космічних досліджень НАНУ, співзасновник Deep Green Ukraine

---

⁶⁵ <https://www.facebook.com/DeepGreenUkraine/>

⁶⁶ <http://www.ikd.kiev.ua>

⁶⁷ <http://monitoringcenter.com.ua/>

⁶⁸ https://www.facebook.com/Forest.Initiatives/?ref=page_internal

⁶⁹ <https://www.deepforest.org.ua/about-us/>

Система Deep Green використовує дані ДП «ЛІАЦ», а саме: відкриті дані реєстру лісорубних квитків⁷⁰, інтерактивну карту місць розташування постійних лісокористувачів та схему розміщення об'єктів переробки деревини⁷¹, а також публічну кадастрову карту⁷² Держгеокадастру. Крім державних даних, також використовують радарні та оптичні знімки з глобальної програми Copernicus⁷³.

Основою сервісу є нейромережевий підхід до сегментації супутникових зображень, так званий «супутниковий зір». Спершу формується база даних супутникових знімків із позначенням вирубувань, потім відбувається постійне порівняння зображень і фіксуються зміни — поява нових рубань чи розширення площі старих. Після цього система порівнює дані реєстру лісорубних квитків із географічними координатами ймовірного вирубування та повідомляє про відсутність відповідного дозволу або ймовірне порушення меж вирубування.

Автоматична система дає можливість отримувати актуальну інформацію на регулярній основі (карти оновлюються щотижня), зокрема у зимовий період, коли фізичний доступ до лісових ділянок обмежений через погодні умови. Використання радарних знімків робить можливим моніторинг навіть за хмарної погоди.

Учасники проєкту «Deep Green Ukraine» підписали угоду про інформаційну співпрацю з Радою національної безпеки та оборони України⁷⁴. Зацікавленість розробкою висловили також у Міндовкілля, Держекоінспекції, Держгеокадастрі. Команда проєкту очікує, що ресурсом користуватимуться правоохоронні органи, лісова охорона, лісокористувачі та користувачі земельних ділянок, на яких є ліси (наприклад, сільські громади), а також громадські організації (екологічні, антикорупційні), журналісти та волонтери.

Розробники сподіваються, що крім безпосереднього виявлення незаконних вирубувань, система також допоможе виправити наявні помилки у роботі реєстрів ДП «ЛІАЦ», сприятиме прискоренню актуалізації публічних даних (завантаження лісорубних квитків, уточнення меж наділів) та покращенню управлінських процесів у лісокористувачів.

---

⁷⁰ <https://data.gov.ua/dataset/cf1da2b5-c056-40ac-bad4-26979bbeae92> та <https://lk.ukrforest.com/forest-tickets/index>

⁷¹ <https://map.ukrforest.com/map>

⁷² https://map.land.gov.ua/?cc=2990639.654852625,6296805.825278167&z=5&l=kadastr&bl=ortho10k_all

⁷³ <https://www.copernicus.eu/en>

⁷⁴ <https://www.facebook.com/DeepGreenUkraine/posts/318478699791920>

У грудні 2020 року ГО «Екосфера»⁷⁵, що здійснює еколого-просвітницьку роботу та представлення інтересів і захист екологічних прав мешканців Карпатського регіону, запустили мобільний додаток, а також вебверсію ресурсу⁷⁶ для фіксації та візуалізації правопорушень у лісовій сфері.

Ресурс дає змогу будь-кому, хто побачив підозріле вирубування, позначити місце на Google-карті та завантажити фото- або відеоматеріали з місця подій. Після цього оформлене порушення обробляє адміністратор системи – перевіряє наявність відповідних дозволів у реєстрі лісорубних квитків⁷⁷, а також використовує інтерактивну карту на сайті ДП «ЛІАЦ»⁷⁸.

У разі підтвердження порушень оформлюють звернення до Державної екологічної інспекції. Також порушення стає видимим для інших користувачів сайту/додатку, і вони можуть відстежувати його статус: чи була реакція інспекцій, оформлення приписів, сума сплаченого штрафу, наявність судового розгляду справи та її результат.

У такий спосіб цей інструмент сприяє не тільки поширенню інформації про незаконні вирубування, а й буде інформаційним ресурсом для моніторингу ефективності роботи Держекоінспекції та правоохоронних органів, допоможе виявляти лісгоспи, де найчастіше відбуваються порушення.

Основні користувачі ресурсу – місцеві мешканці, а також туристи (вони мають якісні треки та часто заходять у важкодоступні місця). Водночас вже є оформлені порушення, і їх статуси насамперед будуть цікавими як матеріал для роботи журналістам-розслідувачам і правоохоронним органам. За весь час роботи зареєстрували 23 звернення щодо незаконного рубання. З них – сім інцидентів уже опрацьовані та мають висновки Держекоінспекції. Наприклад, повідомлення про незаконне рубання на ДП «Брустурянський ЛМГ» у Закарпатській області опрацювала Держекоінспекція та підтвердила порушення (разом із виявленням інших порушень). Підприємству виставили претензію розміром 23 455,16 гривень за заподіяну шкоду лісу, а керівнику підприємства видали припис про усунення виявлених порушень. Або ж звернення щодо потенційного незаконного рубання дерев у ДП «Ужгородський ЛГ»: через виявлені Держекоінспекцією порушення притягнуто до адміністративної відповідальності одну посадову особу цього підприємства на 850 гривень, а також провели розрахунок розміру шкоди, заподіяної лісу, – на суму 28 465,08 гривень.

---

⁷⁵ <https://ekospha.org/>

⁷⁶ <https://savecarpathianforest.org/>

⁷⁷ <https://data.gov.ua/dataset/cf1da2b5-c056-40ac-bad4-26979bbeae92> та <https://lk.ukrforest.com/forest-tickets/index>

⁷⁸ <https://lk.ukrforest.com/map/general>

“

Я очікую, що згодом зменшиться кількість правопорушень у лісгоспах, бо всі вирубування із порушеннями, які ми бачили, відбувалися у межах легальних вирубувань, тобто це – корупційні схеми. Якщо ми будемо про це більше говорити, це позитивно вплине на практику лісового господарства, особливо лісозаготівлі. По-друге, ця робота сприятиме реформуванню Держекоінспекції, бо поки що вона не є тим органом, який має високу ефективність.

”

Оксана Станкевич-Волосянчук,
експертка з питань екології та охорони довкілля,
членкиня ГО «Екосфера»

Викриття незаконних вирубувань активістами ГО «Українська природоохоронна група»⁷⁹, «Екологія.Право.Людина»⁸⁰, Всесвітнім фондом дикої природи (WWF)⁸¹ та іншими

Виявлення незаконних вирубувань та вжиття заходів щодо їх припинення є повсякденною працею активістів, які займаються захистом довкілля. Ключовими джерелами інформації, що використовуються для цього, є відкриті дані реєстру лісорубних квитків⁸², дані плану лісонасаджень⁸³ та реєстр ОВД⁸⁴. Також активісти використовують інтерактивну карту вирубувань ДП «ЛІАЦ»⁸⁵, публічну кадастрову карту⁸⁶ (зокрема, на ній позначають території ПЗФ), плани санітарних вирубувань, що публікують на сайтах обласних управлінь лісового та мисливського господарства (ОУЛМГ).

Кілька випадків незаконних рубань, виявлених, зокрема, завдяки даним:

- Суцільні вирубування дерев на території загальнозоологічних заказників місцевого значення «Осівський» та «Озерянський», що у межах ДП «Турійське лісове господарство» на Волині у 2019 році. Цей випадок дістав розголосу у ЗМІ⁸⁷. Громадські активісти випадково помітили вирубування⁸⁸, на яке, як потім з'ясувалося, видали лісорубні квитки із порушенням законодавства. У результаті звернення до правоохоронних органів розпочали кримінальне провадження. У разі доведення провини підозрюваному загрожує покарання у вигляді позбавлення волі на строк від двох до п'яти років із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю терміном до трьох років та зі штрафом від 250 до 750 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (283 750 – 851 250 гривень). Сума нарахованих збитків становить 17 млн гривень⁸⁹.

⁷⁹ <https://uncg.org.ua/ohorona-lisiv/>

⁸⁰ <http://epl.org.ua/about-us-posts/rubky-v-tsumanskij-pushhi-shho-zminylos-za-rik/>

⁸¹ <https://wwf.ua/materials/hotnews/?356632/old-growth-forests-logging>

⁸² <https://data.gov.ua/dataset/cf1da2b5-c056-40ac-bad4-26979bbeae92> та <https://lk.ukrforest.com/forest-tickets/index>

⁸³ <https://www.lisproekt.gov.ua/plani-lisonasadzhen1>

⁸⁴ <http://eia.menr.gov.ua/>

⁸⁵ <https://lk.ukrforest.com/map/general>

⁸⁶ <https://map.land.gov.ua/>

⁸⁷ <https://sylaprawy.com/dyректор-turijskogo-lisgospu-potravyv-pid-slidstvo-cherez-nezakonni-rubky-na-ponad-17-miljoniv-gryven/>

⁸⁸ За результатами інтерв'ю.

⁸⁹ https://dbr.gov.ua/news/ponad_17_milyoniv_zbitkiv_cherez_virubku_lisu_dbr_povidomilo_pro_pidozru_posadovcyu_lisovoi_ohoroni

- У 2019 році на ділянках Ясінянського лісомисливського господарства у Закарпатській області попередньо ідентифікували квазіпраліси – це незмінені або мало змінені господарською діяльністю ліси, що росли без втручання людини, зберегли свою природну структуру, віковий, видовий склад та динаміку. Тоді як ці ділянки перебували на одній зі стадій процесу отримання офіційного охоронного статусу, активісти побачили опубліковані лісорубні квитки⁹⁰, що давали дозвіл на санітарні вирубування на територіях Станіславського лісництва, що належить до Ясінянського лісомисливського господарства. Водночас будь-які рубання на цих ділянках до завершення роботи офіційної комісії – незаконні⁹¹. На цей інцидент відреагувала пресслужба Держлісагентства, пообіцявши вивчити інцидент та вжити заходів⁹². Наразі статус ділянок досі не визначений, але вирубування припинено⁹³.
- У грудні 2020 року група активістів, порівнявши плани санітарних вирубувань та дані реєстру лісорубних квитків, попередила шість незаконних вирубувань в Івано-Франківській області, зокрема у Вигодському та Надвірнянському лісгоспах⁹⁴.
- Завдяки опублікованому «Переліку заходів з поліпшення санітарного стану лісів»⁹⁵ у 2020 році розкрили незаконне вирубування у заповідному урочищі «Цуманська Пуща» у межах національного парку і згодом розпочали кримінальне провадження щодо посадових осіб Цуманського лісгоспу та начальника Волинського ОУЛМГ. Лісгосп відмовився від планування вирубувань у межах заповідного урочища та не отримав позитивного висновку ОВД щодо нової лісосіки у межах ПЗФ. Також Цуманський лісгосп позбавили сертифікату FSC⁹⁶ за невідповідність практики провадження лісового господарства вимогам стандарту⁹⁷.
- У березні 2021 року активісти розповіли про виявлення масштабного незаконного вирубування лісу «Північна Пуща», а в Чорнобильській зоні вона відбувалася без необхідного висновку ОВД. Зрештою Держекоінспекція нарахувала штраф розміром 15 млн гривень. Водночас, попри чималу площу вирубування у 100 га, Держекоінспекція не анулювала наявного лісорубного квита і не припинила вирубування⁹⁸.

⁹⁰ <https://lk.ukrforest.com/177577>

⁹¹ <https://wwf.ua/materials/hotnews/?356632/old-growth-forests-logging>

⁹² <https://upravles.gov.ua/press/novini-derzhlisagentstva/1576912508>

⁹³ За результатами інтерв'ю.

⁹⁴ <https://uncg.org.ua/ekolohichna-inspektsiia-pokryvaie-nezakonni-rubky/> та за результатами інтерв'ю.

⁹⁵ https://lisvolyn.gov.ua/?page_id=19974

⁹⁶ <https://ua.fsc.org/ua-ua/pro-nas/fsc>

⁹⁷ <http://epl.org.ua/about-us-posts/rubky-v-tsumanskij-pushhi-shho-zminylos-za-rik/>

⁹⁸ За результатами інтерв'ю.

Про всі підозрілі вирубування активісти повідомляють до Держекоінспекції, іноді – до поліції, але вкрай рідко справа доходить далі, ніж призначення штрафів, які, за словами активістів, швидко компенсуються тіньовими доходами з подальших незаконних рубань. Кримінальні провадження також розсипаються, переважно не дійшовши до суду, а адміністративну відповідальність покладають на майстрів лісу⁹⁹. Тому головне призначення своєї діяльності активісти бачать у тому, щоб збирати якісну аналітичну інформацію та на її основі пропонувати й аргументувати внесення змін до законодавства, долучатися до розроблення галузевих політик.

На жаль, найкращий результат зараз – це як у випадку з Волинню або з Чорнобилем – інспекція нараховує якісь збитки, і лісгосп потім їх сплачує. Цього абсолютно недостатньо. І правильно було б, якби у результаті матеріали потрапляли в поліцію і винних лісників залучали до відповідальності. Ми часто направляємо матеріали в поліцію, але у мене немає жодного кейсу, коли поліція щось би робила. Ось цей кейс на Волині, мабуть, єдиний, але він просто нахабний, кричущий. Це питання правозастосування – ми можемо сигналізувати про якісь порушення, але змусити працювати поліцію або прокуратуру – завдання більш складне.

Єгор Гриник,
член ГО «Українська природоохоронна група»

---

⁹⁹ За результатами інтерв'ю.

Проект «Санітарна» хвороба українського лісу»¹⁰⁰ фокусується на санітарному вирубуванні лісу. Це спосіб догляду за лісом, масштаб якого наразі може свідчити про ймовірне зловживання. Від моменту публікації реєстру лісорубних квитків¹⁰¹ у 2019 році накопичилась інформація про понад 250 тисяч фактів вирубування, 150 тисяч з яких – саме санітарні. Проект аналізує дані лісорубних квитків та здійснює пошук статистичних аномалій в об'ємах вирубувань, їх типах (суцільні або вибіркові) на рівні лісгоспів. Це дає змогу «розставити червоні прапорці» навколо підозрілих лісгоспів та звернути на них увагу екоактивістів, журналістів, Держекоінспекції, представників правоохоронних органів та інших органів влади тощо.

Наприклад, аналітики встановили, що 25% усіх санітарних рубань здійснили суцільним методом (коли суцільно вирубують дерева на певній ділянці або їх певну частину), що мало відрізняється від вирубування головного користування (не санітарного). І ще більш підозріло, коли це стосується суцільного санітарного вирубування листяних лісів (дуб, бук тощо), які є особливо стійкими до шкідників і не піддаються масовому всиханню.

«Санітарне вирубування» має бути заходом, який сприятиме оздоровленню лісу, очищенню його від шкідників. Проте за реальних умов санітарне рубання перетворилося на прикриття для заготівлі ледь не половини ділової деревини¹⁰². На думку активістів, надмірне санітарне вирубування є зараз проблемою №1 у лісовому господарстві. Щоб її побороти, потрібно змінювати принципи та підходи до управління лісовим господарством. Автори проекту хочуть показати, що ситуація кричуща та потребує негайного вирішення.

---

¹⁰⁰ https://texty.org.ua/d/2020/open_forestry/

¹⁰¹ <https://data.gov.ua/dataset/cf1da2b5-c056-40ac-bad4-26979bbeae92>

¹⁰² За результатами інтерв'ю.

“

За нашою аналітикою виходить, що заготовили десь близько 30 мільйонів кубометрів деревини за цей час [два роки від часу оприлюднення інформації про лісорубні квитки у формі відкритих даних]. Із них – 15 мільйонів кубів припало на санітарні вирубування. Шалені об'єми.

”

Юрій Малахов,
аналітик ГО «Агенція журналістики даних» (Texty.org.ua)

Державне підприємство «Лісогосподарський інноваційно-аналітичний центр»¹⁰³, що підпорядковане Держлісагентству та яке є адміністратором Системи електронного обліку деревини (ЕОД), виконує програму диджиталізації галузі під назвою «Ліс у смартфоні». На сайті підприємства розміщено декілька інструментів, які використовують відкриті дані, а саме: аналітичний портал¹⁰⁴ та інтерактивна карта із позначенням місць вирубування лісів¹⁰⁵.

Аналітичний портал містить два розділи, які є важливими для протидії незаконним вирубуванням. Перший – це звіти про видані сертифікати про походження деревини¹⁰⁶, які дають можливість проаналізувати експорт лісогосподарської продукції за динамікою, типом та групою продукції, породою, країною-імпортером і вантажоотримувачем тощо. Другий – це зведені дані з реєстру лісорубних квитків¹⁰⁷, що дає змогу аналізувати запас та площу лісів за областями, системами та видами вирубування, категоріями лісів, лісокористувачами. Сформований графік після налаштування всіх необхідних фільтрів можна в один клік зберегти або поширити на сайтах соціальних мереж. На думку експертів, основними користувачами дашбордів є журналісти та аналітики, які зможуть посилити свої публікації кількісними даними.

Онлайн-карту вирубування доволі активно використовують екоактивісти під час роботи. Попри критику щодо її точності та повноти, цей інструмент згадували всі респонденти, які брали участь у цьому дослідженні. На карті можна побачити місця вирубування, переглянути статус та дані лісорубного квитка (виконавець, дозволений об'єм, спосіб очищення та інше). Відповідно, виявлення вирубування, яке не позначене на цій карті, а також відсутність прив'язаного до ділянки лісорубного квитка стає приводом для звернення до керівництва лісгоспу або до поліції.

У планах підприємства (у разі розгляду й ухвалення Верховною Радою України низки законодавчих ініціатив) – розширення системи ЕОД, а, відповідно, й реєстрів лісорубних і лісових квитків, онлайн-карти вирубування на всіх постійних лісокористувачів, які також здійснюють заготівлю деревини, незалежно від підпорядкування. Тобто охопити всю Україну¹⁰⁸.

---

¹⁰³ <https://www.ukrforest.com/>

¹⁰⁴ <https://stat.ukrforest.com/>

¹⁰⁵ <https://lk.ukrforest.com/map/general>

¹⁰⁶ <https://stat.ukrforest.com/pages/certificate>

¹⁰⁷ <https://stat.ukrforest.com/pages/forest-ticket>

¹⁰⁸ <https://www.kmu.gov.ua/news/proekt-lis-u-smartfoni-krokuye-ukrayinoyu>

Вплив відкритих даних на виявлення та припинення незаконного вирубування лісів

Лісовий квиток є основним документом, на підставі якого здійснюється заготівля деревини¹⁰⁹. Якщо він оформлений із порушеннями або ж взагалі відсутній, це стає обґрунтуванням для звернення в Держекоінспекцію та поліцію, приводом для здійснення виїзду на ділянку для очної перевірки. Саме з даними лісорубних квитків працюють як активісти згаданих громадських організацій, так і система «Deep Green Ukraine» та інструмент ГО «Агенція журналістики даних» Texty.org.ua. Зіставлення опублікованих лісорубних квитків з іншими публічними даними (планами санітарного вирубування, планами лісонасаджень, реєстром ОВД тощо), а також із фізичним оглядом ділянки дає змогу не лише виявити вже скоєне правопорушення та сприяти таким чином відшкодуванню збитків, притягненню винних до відповідальності, викриттю корупції, а й запобігати майбутньому вирубуванню, як це було, наприклад, з урочищем «Цуманська Пуща». На думку активістів, сам факт розголосу таких правопорушень уже діє як запобіжник для майбутнього нелегального вирубування.

Система «Deep Green Ukraine» за чотири місяці роботи у тестовому режимі зафіксувала два кейси вирубування без дозволів. Під час одного випадку в Чернігівському військовому лісовому господарстві Краснянського військового лісництва з'ясувалося, що лісорубний квиток існував, проте не був завантажений в електронну систему¹¹⁰. Інший кейс – на території ДП «Київська лісова науково-дослідна станція» Першотравневого лісництва виявили неумисне порушення меж вирубування¹¹¹.

Додатково за допомогою інструменту моніторингу санітарного вирубування від ГО «Агенція журналістики даних» Texty.org.ua змогли проаналізувати та виокремити 8 159 «аномальних» санітарних рубань, зокрема таких, що значно перевищують середній об'єм санітарного вирубування (до 800 куб. м деревини, на противагу середньому показнику в 100 куб. м).

Сума збитків та виставлених претензій від Держекоінспекції у незаконному вирубанні лісу, виявлених за допомогою звернень через інтернет-ресурс та мобільний додаток ГО «Екосфера», перевищила 95 тис. гривень, а деяким відповідальних особам (як правило, керівникам відповідних державних підприємств) видали приписи щодо усунення збитків.

---

¹⁰⁹ <https://www.kmu.gov.ua/npas/80133524>

¹¹⁰ <https://www.facebook.com/DeepGreenUkraine/posts/223910769248714> та за результатами інтерв'ю.

¹¹¹ <https://www.facebook.com/DeepGreenUkraine/posts/227025122270612>

⚠ Проблема

Однією з ключових вад ринку деревини є непрозорість розподілу необробленої деревини та, як наслідок, відсутність якісної та достовірної інформації щодо ситуації з її продажем, а з іншого боку – значні можливості для зловживань учасниками ринку.

Постанова КМУ №1178¹¹², що зобов'язує лісокористувачів реалізовувати частину необробленої деревини (не менше, ніж 25% щомісячних запланованих обсягів заготовлі лотами, сформованими із деревини одного асортименту, обсягом не менше, ніж 150 куб. метрів, або за стартовою ціною лота не менше, ніж 200 тис. гривень) на електронних аукціонах платформи «Прозорро.Продажі», є єдиним нормативно-правовим актом, що регулює продаж необробленої деревини в Україні. Водночас до 83% продукції реалізується поза межами Постанови КМУ №1178, а отже – поза нормативним регулюванням¹¹³. Зібрати повні дані для аналізу продажів необробленої деревини поза межами «Прозорро.Продажі» неможливо, консолідована публічна інформація відсутня. Це – ознаки тіньового ринку¹¹⁴.

Міндовкілля у доопрацьованому проєкті постанови¹¹⁵ пропонує поширити дію експериментального проєкту на всіх постійних лісокористувачів та на весь обсяг необробленої деревини. Таке рішення підтримує й Асоціація біржових та електронних майданчиків¹¹⁶.

🤔 На кого впливає

Продавці та покупці деревини, зокрема, малий та середній бізнес, майданчики електронних торгів.

---

¹¹² <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-realizaciyu-eksperimentalnogo-pr-a1178>

¹¹³ http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/dokument-8001_2_19-20-id1103699.pdf (с. 22)

¹¹⁴ <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/11/11/667167/>

¹¹⁵ [https://mepr.gov.ua/files/docs/Proekt/29092020/2.%20%D0%97%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B8,%20%D1%89%D0%BE%20%D0%B4%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%8E%D1%82%D1%8C%D1%81%D1%8F%20\(1\).docx](https://mepr.gov.ua/files/docs/Proekt/29092020/2.%20%D0%97%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B8,%20%D1%89%D0%BE%20%D0%B4%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%8E%D1%82%D1%8C%D1%81%D1%8F%20(1).docx)

¹¹⁶ <https://ua-news.liga.net/all/pr/aeaer-vistupae-za-zavershennya-reformi-na-rinku-prodaju-neobroblenoi-derevini>

✓ Як відкриті дані допомагають вирішити проблему

Відкриті електронні торги, які керуються принципом відкритості даних, створюють рівні умови як для великих, так і малих і мікропідприємств, забезпечують всім учасникам ринку вільний доступ до сировини. Водночас вони обмежують можливості використання непрозорих процедур продажів і зменшують вплив корупційних чинників, сприяють детінізації ринку та встановленню чесної конкуренції. Інформація про продаж деревини надає цінні дані про ситуацію на ринку, його тенденції, сприяє підвищенню якості урядових рішень, а також побудови довіри до продукції українських виробників на ринку деревини.

📄 Приклади використання відкритих даних

Модуль аналітики «Прозорро.Продажі»

Модуль аналітики¹¹⁷ (як спеціальний – для продажу необробленої деревини, так і загальний для всіх напрямів продажів¹¹⁸) працює з інформацією про всі аукціони, що зберігаються у базі даних електронної торгової системи «Прозорро.Продажі». Ці дані доступні в машиночитаному форматі через прикладний програмний інтерфейс (API)¹¹⁹.

Інструмент дозволяє, по-перше, візуалізувати результати роботи системи; по-друге, здійснювати базову роботу з даними (фільтрувати та сортувати їх); по-третє, дає можливість завантажувати дані із системи у зручному форматі для роботи з ними поза модулем. Дані щодо ринку деревини включені не лише у звичайні вигляди аналітичних звітів, а й в окремий модуль саме для цього ринку.

Модуль аналітики бере інформацію безпосередньо з бази даних електронної торгової системи «Прозорро.Продажі», ця інформація накопичується у системі від першого дня її роботи. У такий спосіб модуль відображає основну інформацію за кожним аукціоном, що колись був оголошений у системі, та результат його проведення.

---

¹¹⁷ <https://timber.prozorro.sale/#/>

¹¹⁸ <https://bi.prozorro.sale/#/>

¹¹⁹ <https://procedure-staging.prozorro.sale/api/doc>

Крім візуалізації даних, модуль надає можливість застосовувати низку різноманітних фільтрів для вибору підмножини для аналізу за великою кількістю критеріїв: наприклад, у розрізі організаторів торгів (продавцям), учасників, регіону, дат, цін аукціону, особливостей лота та багатьох інших – це дозволяє за необхідності виокремити із загального масиву тільки потрібну інформацію.

Споживачами аналітики продажу деревини у електронній торговій системі «Прозорро.Продажі» є різні групи:

- Організатори аукціонів (переважно – це лісгоспи). Модуль дає змогу їм аналізувати не тільки свої рішення, а й результати аукціонів інших організаторів у своєму регіоні або в сусідніх, ціни на деревину, ефективні способи формування лотів та інше.
- Потенційні покупці. Вони мають змогу аналізувати ціни на ринку, обсяги продажів окремих лісгоспів, а також успішність аукціонів. Наприклад, у продавця з нижчою успішністю аукціонів очевидно менша конкуренція на лот, тому може бути вигідніше придбати товар у нього.
- Електронні майданчики, підключені до електронної торгової системи «Прозорро.Продажі». Дані дозволяють їм здійснювати постійний моніторинг ситуації на ринку, власної ефективності, роботи майданчиків-конкурентів, а відтак – планувати та удосконалювати власну стратегію роботи.
- Представники влади, громадські організації та громадяни. Вони мають змогу побачити актуальну ситуацію щодо продажів, тенденції та динаміку протягом року. Це найбільша за численністю група користувачів¹²⁰.

Відкрита інформація про аукціони сприяє побудові здорових ринкових відносин і позитивно впливає на результати продажів. Адже дійсно ринкову ціну на аукціоні можна отримати тільки за умов чесної конкуренції її учасників.

---

¹²⁰ За результатами інтерв'ю.

Ми запустили роботу окремого модуля аналітики продажу необробленої деревини наприкінці минулого року, тому поки рано підводити підсумки його успішності, очікуємо основний наплив відвідувачів ближче до кінця першого кварталу 2021 року. На цьому етапі в електронній торговій системі «Прозорро.Продажі» усього 270 організаторів та понад 1,1 тисячі учасників аукціонів із продажу деревини. Щоправда, маємо надію, що позитивні результати експериментального проєкту дозволять розширити його дію на весь ринок необробленої деревини, а не на 25% від нерозподіленого за прямими договорами залишку, як зараз.

Олександр Лихотоп,
заступник начальника відділу проєктів
ДП «Прозорро.Продажі»

Очікуючи повного переходу реалізації необробленої деревини на відкриті електронні аукціони, команда Texty вирішила проаналізувати успішність «пілотного» запуску ринку, в якому 25% деревини продавали через «Прозорро.Продажі».

Матеріал «Електронні аукціони деревини: Чи прозорішає «український» ринок?»¹²¹ демонструє у вигляді графіків основні показники запуску ринку деревини за період між груднем 2020 року та березнем 2021 року – зокрема, загальну кількість аукціонів і частку успішних аукціонів, оголошену вартість та дохід. Також у матеріалі візуалізували загальну кількість аукціонів, що були оголошені окремими лісгоспами та відсоток успішності цих аукціонів.

Перехід на нові правила гри мав свої недоліки від початку: зокрема, лісгоспи могли маніпулювати умовами тендеру, ціною деревини та її якістю, що зменшувало попит покупців і призвело до того, що лише 5% аукціонів першого півріччя 2020 року завершувалися успішним підписанням контракту. Тим не менше, аналіз засвідчив, що динаміка почала покращуватися у другому півріччі, і кількість успішних аукціонів зросла до 40-50%, а загальний дохід лісгоспів – від 25-50 млн гривень до 100-200 млн гривень на місяць. Ба більше, деякі регіони вирішили реалізовувати 100% деревини через «Прозорро.Продажі»: Закарпатська обласна державна адміністрація підписала окрему угоду з ДП «Прозорро. Продажі» та обласним управлінням лісового та мисливського господарства, що призвело до підвищення успішності аукціонів закарпатських лісгоспів та зростання їхніх офіційних доходів у декілька разів.

---

¹²¹ https://texty.org.ua/d/2021/timber_auctions/

Вплив відкритих даних на ситуацію щодо прозорості ринку деревини

На початку 2020 року близько 50% загального обсягу необробленої деревини реалізовували через так звані «прямі договори», коли лісгоспи напряду домовлялися із закупівельником про продаж деревини, яку вони заготовляють. Це сприяло існуванню безлічі корупційних схем. За словами першого заступника Міністра захисту довкілля та природних ресурсів України Богдана Боруховського, сьогодні кількість таких угод зведена до мінімуму, тоді як показники продажів через відкриті біржі зростають. Зокрема, кількість учасників аукціонів на платформі «Прозорро. Продажі» за період від жовтня 2020 року до березня 2021 року зростає втричі¹²². Показовим є приклад Закарпатської області, де за ініціативи обласної державної адміністрації та обласного управління лісового та мисливського господарства України лісгоспи виставляють на аукціони «Прозорро.Продажі» всю необроблену деревину (крім тієї, яка реалізується за прямими договорами) – їхня успішність сягає 51%, тоді як по Україні загалом – 22%¹²³. Дані про результати торгів, які автоматично збирає модуль аналітики «Прозорро.Продажі Деревина», стають додатковим обґрунтуванням для подальших змін у законодавстві, що зобов'язують усіх власників лісів та постійних лісокористувачів продавати деревину винятково шляхом проведення електронних аукціонів та на умовах оферти в електронній торговій системі «Прозорро.Продажі» (крім винятків, зазначених у законі)¹²⁴.

Аналітика електронних аукціонів деревини від ГО «Агенція журналістики даних» Texty.org.ua, що демонструє позитивну динаміку переходу ринку необробленої деревини на майданчики «Прозорро.Продажі», надає якісне підтвердження успішності такого підходу та підтримку планів Уряду на переведення 100% продажів деревини лише через торговельні майданчики, що підключені до системи «Прозорро.Продажі».

---

¹²² https://www.youtube.com/watch?v=bt8A5LfvG0w&ab_channel=ProZorro.%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%B6i

¹²³ <https://timber.prozorro.sale/#/>

¹²⁴ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70250

⚠ Проблема

Відкриті дані про межі та характеристики лісових ділянок не мають геопросторової прив'язки.

Відсутність можливості аналізувати результати торгів, що відбуваються на платформі ДП «ЛІАЦ».

Неповні та неуніфіковані дані переліку спеціальних дозволів (лісорубних квитків) на заготівлю деревини.

✅ Рекомендація

- Забезпечити інтеграцію планів лісонасаджень ВО «Укрдержліспроєкт» із публічною кадастровою картою або з інтерактивною картою вирубування ДП «ЛІАЦ».
- Паралельно з цим здійснити верифікацію та уніфікацію цих даних.
- Додати колонки із географічними координатами вирубування (широта, довгота) щодо лісорубних квитків.

- Надати доступ до інформації не тільки про актуальні аукціони, а й про ті, що вже відбулись.
- Наповнити даними розділи аналітичного порталу ДП «ЛІАЦ», які передбачені для аналізу аукціонних та фактичних цін, об'ємів реалізації, але наразі не працюють.

Розробити єдиний стандарт внесення даних для всіх лісгоспів, забезпечити уніфікацію та повноту реєстру, а саме:

- Назви колонок мають бути короткими, односкладними та написані латиницею. Це значно полегшить машинне оброблення даних надалі.
- Колонка «Номер лісорубного квитка» не відіграє ролі унікального ідентифікатора лісорубних квитків, оскільки у ній присутній лише числовий номер квитка, але відсутня його серія. Необхідно виправити недоліки.

⚠ Проблема

✅ Рекомендація

- Наявна колонка «Постійний лісокористувач» не виконує ролі унікального ідентифікатора лісокористувачів. При її заповненні часто використовують альтернативні назви державних підприємств-лісокористувачів. Потрібно додати колонку із кодом ЄДРПОУ постійного лісокористувача.
- Розділити колонку «Вид, спосіб рубання» на дві окремі колонки та стандартизувати їхнє наповнення. Заповнення нової колонки «Вид рубання» слід стандартизувати відповідно до чинних нормативно-правових актів, а колонка «Спосіб рубання» має чітко зазначати, в який спосіб відбувалося вирубування – суцільний чи вибірковий.
- Додати колонки «Категорія лісу», «Маса ділової деревини», «Маса дров'яної деревини». Ці параметри дозволять отримати значно більше інформації для аналізу окремого вирубування.

Відсутність можливості доступу до переліку спеціальних дозволів (лісорубних квитків) на заготівлю деревини на сайті ДП «ЛІАЦ» офлайн.

Дозволити завантаження Реєстру із сайту ДП «ЛІАЦ», тобто надати можливість використовувати його офлайн та за межами інтерфейсу сайту за аналогією з наборами даних на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних.

Відсутність можливості доступу до Інтерактивної карти вирубування ДП «ЛІАЦ» офлайн, помилки в даних.

Зробити карту доступною офлайн, відкрити можливість збереження даних, дозволити використання максимальної точності (наближення) карти, усунути помилки в нанесенні меж, додати характеристики лісових ділянок, додати відсутні дані щодо окремих лісгоспів, зокрема комунальних.

⚠ Проблема**✅ Рекомендація**

Відсутність актуального кадастру територій та об'єктів ПЗФ.

Створити таку базу даних із геопросторовою прив'язкою та інтегрувати її до публічної карти, наприклад, кадастрової.

Цілковита або часткова відсутність інформації, розпорядниками якої є Держлісагентство та Міндовкілля, у форматі відкритих даних.

Створити та/або своєчасно оновлювати набори даних на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних разом із метаданими та файлом із описом структури таблиці даних:

- Плани санітарного вирубування
- Розрахункові лісосіки
- Ліміти на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення
- Інформація про сертифіковані ліси підприємств, які належать до сфери управління Держлісагентства.

Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля недоступний у форматі відкритих даних.

Опублікувати та регулярно оновлювати Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних.

Перелік проведених інтерв'ю

😊 Ім'я, прізвище

🏢 Організація та роль у ній

Анатолій Павелко

Заступник директора, юрист із питань екології та охорони навколишнього природного середовища
ГО «Дунайсько-Карпатська програма»

Андрій Плига

Координатор лісових проєктів Всесвітнього фонду дикої природи в Україні (WWF)

Андрій Тупіков

Представник SCGIS Ukraine, член команди створення кадастру природно-заповідного фонду України

Дмитро Карабчук

Голова ГО «Лісові ініціативи і суспільство», член команди Системи супутникового моніторингу «Deep Green Ukraine»

Єгор Гриник

Експерт лісового напрямку ГО «Українська природоохоронна група»

Леонід Шуміло

Молодший науковий співробітник Інституту космічних досліджень НАНУ та ДКАУ, член команди Системи супутникового моніторингу «Deep Green Ukraine»

😊 Ім'я, прізвище

🏢 Організація та роль у ній

Оксана Станкевич-Волосянчук

Експертка з питань екології та охорони довкілля,
членкиня ГО «Екосфера»

Олександр Лихотоп

Заступник начальника відділу проєктів ДП «Прозорро.Продажі»

Юрій Малахов

Аналітик ГО «Агенція журналістики даних» Texty.org.ua

Один респондент побажав залишитись інкогніто.

Міністерство
цифрової трансформації
України

EURASIA
FOUNDATION